

ВСТУП

Дослідження пастирського богослов'я кінця XIX - початку XX ст. полягає у пошуку самоідентичності сучасного пасторального богослов'я УГКЦ. Сьогодні виникає гостра потреба закласти фундамент власного пасторального богослов'я, яке витворить неповторне обличчя Церкви на тлі інших традицій помісних Церков, зокрема римо-католицької. Тому для нашої студії важливо окреслити особливість годегетики зазначеного періоду як парадигми для становлення сучасної годегетики. Останньої на сьогоднішній день як окремої дисципліни не існує.

Актуальність дослідження полягає в розкритті тих аспектів годегетики, які передовсім мають стосунок до сучасного пастирства. Часто вони залишаються поза увагою дослідників або згадуються лише побіжно. Пастирство ж постватиканського періоду має пряме закорінення в годегетику кінця XIX - початку XX ст., що додає великої ваги її дослідженню.

Новизна полягає в тому, щоб не тільки проаналізувати годегетику окресленого періоду, а й показати її впливи на сучасне пастирство.

Об'єктом дослідження є годегетика УГКЦ як практична дисципліна пастирського богослов'я. З огляду на те, що на зламі XIX-XX ст. пастирське богослов'я виокремилось в окрему дисципліну, то відповідно тут припадає й поява годегетики. Отже предметом дослідження є стан та структура годегетики саме цього періоду, — як часу її зародження та найбільшого розквіту.

Мета праці полягає у розкритті пастирства кінця XIX - початку XX ст. через аналіз його особливостей та структури. Різномасштабно досліджуючи годегетику зазначеного періоду, намагатимемося віднайти паралелі із сучасним пастирством, акцентуючи на спільних і відмінних елементах.

Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати поняття годегетики, її структуру та схарактеризувати пасторальне богослов'я після II Ватиканського періоду як взірць сучасної годегетики;
- визначити особливості пастирства згідно з природою людини;
- з'ясувати суть пастирства з урахуванням з вікової психології, окремих станів та суспільного становища.

У дипломній роботі апліковано такі методи дослідження: синтетичний, аналітичний та порівняльний. Аналітичний застосовуватимемо, досліджуючи джерела. Коли шукатимемо паралелей із сучасним пастирством, то використовуватимемо порівняльний метод.

Синтетичний полягає в тому, що, опрацювавши праці богословів даного періоду, цілісно представимо різні аспекти годегетики. У цьому сенсі годегетика як наука слугуватиме, образно кажучи, магнітом для цих аспектів, який надаватиме їм єдиного напрямку.

Структура роботи зумовлюється метою і завданнями. Робота складається з трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури. Перший розділ вводить у проблематику годегетики, представляє значення та структуру годегетики як науки, а також містить аналіз пасторального богослов'я постватиканського періоду як взірця для сучасної годегетики.

Перший розділ поділено на три підрозділи. У першому розглядатимемо визначення годегетики. Крім цього, вкажемо на різноманітність назв в окресленні пастирського служіння зазначеного періоду, — пропедевтика, теорія душпастирства, пастирський уряд тощо.

У другому підрозділі першого розділу розглянемо структуру годегетики, спираючись на вчення різних авторів та представляючи складові годегетики кожного із них. Не залишимо поза увагою Рішення львівського провінційного Собору 1891 р. та Пастирські послання митрополита Андрея Шептицького, які містять годегетичні елементи.

Останній підрозділ першого розділу під назвою «Годегетика УГКЦ в пасторальному богослов'ї після II Ватиканського собору» є засадничим, оскільки стосується актуальності досліджуваної теми. Здійснюючи загальний аналіз годегетики в світлі пасторального богослов'я післявоєнного періоду, ми покажемо стан сучасного пастирства. Такий крок мотивований тим, щоб вказати, що годегетика кінця XIX - початку XX особливо актуальна в сьогоденні, адже служить джерелом для сучасного пастирства.

У другому розділі — «Пастирство згідно з природою людини» — розглядатимемо такі пункти, як «Стан розуму» та «Стан почуття». Перший пункт розкриватиме пастирство таких категорій людей, як невіжі, сумнівники й забобонники. У другому пункті розглянемо пастирство щодо стану почуття, до якого входять психічні недуги, зокрема депресії та екзальтації. Слід зазначити, що до них належить також скрупулянтність, яку ми не виводили в окрему групу, а віднесли до категорії депресії.

Третій розділ — «Пастирський супровід з урахуванням вікової психології, окремих станів та суспільного становища». Він складається з таких пунктів: «Пастирство і вікова психологія», «Пастирство трудівників» та «Пастирство освічених». До першого пункту ми відносимо дітей, молодь, дорослих та осіб літнього віку. У другому пункті третього розділу розглядатимемо пастирство трудівників, до яких належать робітники та селяни. Останній пункт розділу стосується пастирства освічених. Сюди входять такі категорії людей, як урядовці (чиновники) та вчителі.

Джерельна база дослідження складається з трьох груп матеріалів:

- Праці: Пастирське богослове отця Ярослава Левицького, Пастьірское богословіє владики Юліана Пелеша, Богословіє пастьірське та Практичний Проводник отця Олександра Бачинського;
- Постанови Львівського провінційного Собору 1891 р.;
- Пастирські послання митрополита Андрея Шептицького.

Для висвітлення теми нашої дипломної роботи ми використовуємо таке поняття, як годегетика, під якою розуміємо пастирське служіння, теорію пастирства, пропедевтика, пастирський супровід тощо. Ці всі назви ми застосовуватимемо як синоніми до неї.

При написанні роботи виникли певні труднощі. Чи не найголовніша полягала у складності перекладу зі староукраїнської мови, якою написані джерельні матеріали нашого дослідження. Тому в роботі трапляються такі архаїзми, як «невіжі», «блудящі», «сумнівники» та ін. Значення цих слів будуть пояснені в тексті.

Ще одна трудність стосується допоміжної літератури. У нашій праці траплятимуться пункти, на які важко знайти порівняння із сучасним пастирством. Це пов'язане із тим, що годегетика після II Ватиканського собору має значно іншу структуру, ніж годегетика на поч. XX ст. Зокрема, не знаходимо сьогодні таких окремо виведених груп, як невіжі, сумнівники, трудівники, а тому нам не вдалося віднайти аналогії в сучасному пастирстві. Звичайно, що ці категорії вірних мають місце в Церкві, однак спеціального пастирства

над ними сьогодні не простежуємо.

Слід зауважити, що структура годегетики в нашій праці не включає всіх її складових. Наприклад, ми свідомо уникнули в другому розділі «стану волі», до якого входить пастирство грішних, праведних та морально слабких. Такий крок зумовлений тим, що ми включили елементи цього пункту до пастирства дорослих. Також не досліджували пастирство над фізично недужими, про що вже багато написано, натомість зосередили свою увагу на психічно недужих.

Рамки нашої праці не дозволяють включити всі аспекти годегетики, тому поза увагою залишились ще такі категорії вірних, як особи одружені та вільного стану, апостазники і т. ін. Однак ми наводимо найголовніші її частини, які найбільш актуальні для сучасного пастирства.

Важливо ввести термінологічну ясність щодо поняття «пастирське богослов'я» і «пасторальне богослов'я». Перше ми застосовуємо щодо пастирства на зламі XIX-XX ст., останнє же — щодо пастирства після II Ватиканського собору. Хоча між ними є певні відмінності, однак, за суттю вони тотожні. В основній частині праці ми більше проллємо світла на цю тему, зокрема введемо поняття «пасторальності».

Також варто провести чітке розмежування понять «пастир» та «душпастир». Відмінність між ними полягає в особливостях римо-католицького та візантійського богослов'я. У зв'язку з цим ми будемо використовувати перший термін, оскільки саме він відповідає богослов'ю УГКЦ. Докладніше про це — в тексті роботи.

ВИСНОВКИ

Дипломна робота, яка є дослідженням годегетики на рубежі XIX-XX ст., дозволила нам по-новому переосмислити дорогоцінну пастирську спадщину УГКЦ, яка стала фундаментом й орієнтиром для сучасного пастирства.

У першому розділі роботи ми проаналізували значення поняття «годегетика» та її структуру. Термін «годегетика» є лише однією з можливих назв, які використовуються для окреслення пастирського служіння. Однак ми застосували власне цей термін, вважаючи його найбільш оптимальним для опису пастирства досліджуваного періоду. Сама ж годегетика є немовби «посібником» для священика, у якому викладені головні методи та принципи пастирської діяльності, що включають в себе всі аспекти священичого служіння.

Богослови окресленого нами періоду по-різному подавали структуру годегетики, тому для нас важливо було проаналізувати та порівняти ці структури. За взірць ми взяли поділ о. Ярослава Левицького, який найбільш чітко й систематично представив всю годегетику свого часу. Годегетика Львівського провінційного Собору 1891 р. та годегетика митрополита Андрея Шептицького також стали для нас вельми важливими і багатими джерелами інформації.

Сучасне пастирство базується здебільшого на годегетиці кінця XIX - поч. XX ст, тому пошук паралелей, подібностей став також частиною нашої праці. В історії сучасного пастирського богослов'я ключовим моментом був II Ватиканський собор і власне «постсоборовий» період, коли з'явилося практичне богослов'я. Аналіз годегетики після II Ватиканського собору допоміг нам знайти ці паралелі та подібності.

У двох наступних розділах праці ми аналізували пастирство різних категорій вірних. У

розділі «Пастирство згідно з природою людини» ми розглянули групи людей стосовно стану розуму та стану почуття. Щодо першої групи (стосовно стану розуму), до якої входять невіжі, сумнівники та забобонники, ми дотримувались такої послідовності: спочатку дали визначення кожної групи, потім подали класифікацію підвидів, насамкінець проаналізували пастирську дію щодо них. Відносно групи людей стосовно стану почуття, то ми проаналізували пастирство над психічно недужими, виявили, що воно тісно перегукується із сучасним пастирством, яке головно спирається на знання в галузі психології та психіатрії. Тому дійшли висновку, що в пастирстві недужих, окрім сумлінного духовного проводу, головну роль відіграє обізнаність у сферах психології, психіатрії, психопатології.

У третьому розділі нашої дипломної роботи ми продовжили аналіз пастирства щодо окремих груп вірних. Зокрема, розглянули пастирство згідно з віковою психологією, куди увійшли діти, молодь, дорослі та особи похилого віку. Кожна із цих категорій потребує індивідуального пастирського підходу. Також тут необхідна сумлінна підготовка з боку священика, а знання в галузі вікової психології є надзвичайно важливими.

Коли ми досліджували пастирство селян та робітників, то зауважили, що для обох цих категорій людей спільною рисою є любов до праці. Тому завданням пастиря є якомога частіше наголошувати на тому, що щоденна рутинна трудівників не має перешкоджати їхньому духовному життю.

Останніми категоріями людей, пастирство над якими ми дослідили, є чиновники та вчителі. Пастирство освічених — одне із найважливіших обов'язків священика, оскільки вони стоять в авангарді суспільства, є обличчям народу та провідниками нації. Через те, що освічені люди часто бувають байдужими до Церкви або й взагалі невіруючими, тому пастирство над ними вимагає сумлінної підготовки та второпності.

Досліджувана нами годегетика кінця XIX - початку XX ст. є своєрідним нарисом пастирського богослов'я УГКЦ. Дослідники цього періоду вмילו синтезували багатівіковий досвід київської традиції з досягненням римо-католицького пасторального богослов'я, створивши щось власне і самобутнє.

Звісно, годегетика окресленого періоду залишається актуальною й для сучасного пастирства. Тому вважаємо за необхідне подальше дослідження цієї тематики. При цьому варто робити особливий наголос на проведенні паралелей між тодішнім й сучасним пастирством, аналізуючи спільні й відмінні елементи. Адже лише в ґрунтовному порівняльному аналізі ми зможемо віднайти оптимальні й ефективні методи новітнього пастирського служіння.

Завданням цієї дипломної роботи не було дати вичерпну відповідь щодо всіх аспектів годегетики, а лише розкрити найважливіші її частини, які не втрачають своєї актуальності й для сучасного пастирства. Ми намагалися загально проаналізувати годегетику, подати її цілісно, однак при цьому виділивши найголовніші моменти.

Станом на сьогодні ми не знайшли жодного дослідження, яке б стосувалося нашої теми. Тому вважаємо, що наша праця є першою спробою пролити світло на такий цінний пласт богослов'я УГКЦ, як пастирство на зламі XIX-XX ст. Однак вона не претендує на докладне розкриття цієї теми. Вважаємо, що запропонована робота може бути поштовхом для подальших студій з годегетики, особливо новітньої.